

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗРАХУНКУ РЕЗЕРВІВ ЗА ПОСТАНОВАМИ НБУ № 279 ВІД 6 ЛИПНЯ 2000 РОКУ ТА № 23 ВІД 25 СІЧНЯ 2012 РОКУ

Анотація. Розглянуто новий порядок розрахунку та аудиту суми резервів, що формуються банками України для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями відповідно до Постанови Правління Національного банку України № 23 від 25 січня 2012 року порівняно з порядком формування резервів, який існував до 2013 року.

Аннотация. Рассмотрен новый порядок расчета и аудита суммы резервов, формируемых банками Украины для возмещения возможных потерь по активным банковским операциям в соответствии с Постановлением Правления Национального банка Украины № 23 от 25 января 2012 года по сравнению с порядком формирования резервов, который существовал до 2013 года.

Annotation. The paper considers a new procedure for assessing and auditing the amount of reserves that banks Ukraine form for possible losses on active banking operations in accordance with regulations of the National Bank of Ukraine № 23, which entered into force on January 1, 2013 as compared with the order which existed until 2013.

Ключові слова: теперішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за кредитом, теперішня вартість попередньо оціненого майбутнього грошового потоку від реалізації забезпечення, ефективна ставка відсотка, коефіцієнт.

Відповідно до Постанови НБУ № 23, яка набрала чинність з 1 січня 2013 року, розробленої на основі міжнародних стандартів, змінюється порядок розрахунку та обліку розміру суми резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, що ускладнює проведення аналізу та на ряду з цим й аудиту кредитних операцій банку.

Мета статті – розгляд нового порядку розрахунку, аналізу та аудиту суми резервів, що формуються банками України для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями відповідно до Постанови Правління Національного банку України № 23 від 25 січня 2012 року згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності, порівняно з порядком формування резервів за постановою № 279 від 6 липня 2000 року.

Дане питання є новим і не достатньо розкритим, тому що новий порядок визначення фінансового стану боржників знаходиться в стані доопрацювання і немає бази для більш детальних досліджень.

Останнім часом банки світу, в тому числі й України, завдяки активному розвитку комунікаційних систем, значно поширюють кількість банківських продуктів. З кожним роком збільшуються об'єми кредитування, в тому числі кредитування з застосуванням платіжних карток та системи "клієнт-банк". У результаті цих процесів змінюється та ускладнюється облік та аудит банківських операцій.

У зв'язку з переходом до Міжнародних стандартів фінансової звітності, починаючи з січня 2013 року набрала чинності Постанова Правління Національного банку України № 23 від 25 січня 2012 року "Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями" значно змінився розрахунок суми резервів, що формуються банками України для відшкодування можливих втрат за кредитними банківськими операціями порівняно з постановою Правління Національного банку № 279 від 6 липня 2000 року.

До січня 2013 року розрахунок резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями згідно з Постановою № 279 [1] наведено в формулі 1:

$$P_k = (B_k - V_z \times K_l) \times K_r, \quad (1)$$

де P_k – сума резерву за кредитом;
 B_k – балансова вартість кредиту;
 V_z – вартість забезпечення;
 K_l – коефіцієнт ліквідності забезпечення;
 K_r – коефіцієнт резервування за кредитом.

З січня 2013 року за Постановою № 23 нарахування резерву за кредитними операціями стало більш складним.

Даний розрахунок визначається за формулою 2:

$$P_{\text{інд}} = B_k - T_k, \quad (2)$$

де $P_{\text{інд}}$ – сума резерву за кредитом;
 B_k – балансова вартість кредиту;
 T_k – теперішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за кредитом.

Під час визначення теперішньої вартості майбутніх грошових потоків за кредитом їх попередня оцінка здійснюється з урахуванням показника безризиковості активу.

Майбутні грошові потоки складаються з:

- 1) суми очікуваних платежів за кредитом та відсотками;
- 2) суми прострочених платежів та суми коштів від реалізації застави з урахуванням часу, необхідного для реалізації застави.

Теперішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за кредитом, розраховується банком як дисконтована сума цих потоків, зважених на показник ризику цього кредиту.

Даний розрахунок визначається за формулою 3:

$$ТВа = \sum_{t=1}^n \frac{CFt \times (1 - ПРкз)}{(1 + d)^t}, \quad (3)$$

де ТВа – теперішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за фінансовим активом;

n – кількість періодів дисконтування з дня розрахунку резерву;

CFt – величина майбутнього грошового потоку за кредитом (включаючи суму боргу, відсотків, комісій) відповідно до умов договору, який припадає на період t;

t – порядковий номер періоду дисконтування;

ПРкз – показник ризику кредиту;

d – щоденна ефективна ставка відсотка, що була визначена під час первісного визнання фінансового активу.

Щоденна ефективна ставка відсотка розраховується за формулою 4:

$$d = (1 + dp)^n - 1, \quad (4)$$

де dp – річна ефективна ставка відсотка, що була визначена під час первісного визнання фінансового активу;

n = 1/365.

Під час визначення теперішньої вартості майбутніх грошових потоків за кредитом їх оцінка здійснюється з урахуванням майбутніх грошових потоків від реалізації забезпечення.

Майбутні грошові потоки від реалізації забезпечення розраховуються як сума майбутніх грошових потоків від реалізації забезпечення (за мінусом витрат, пов'язаних з реалізацією застави), зважених на коефіцієнт ліквідності забезпечення та дисконтованих за ставкою відсотка, що застосовується для дисконтування майбутніх грошових потоків за кредитом, за формулою 5:

$$ТВз = \sum_{i=1}^m \sum_{t=1}^n \frac{\text{Потік}_{it} \times k_i}{(1 + d)^{it}}, \quad (5)$$

де ТВз – майбутні грошові потоки від реалізації забезпечення;

m – загальна кількість окремих видів забезпечення за активом;

i – окремий вид забезпечення;

n – кількість періодів дисконтування з дня розрахунку резерву;

t – порядковий номер періоду дисконтування, що залежить від прогнозованої дати реалізації застави.

Потік – оцінена величина майбутнього грошового потоку від реалізації окремого забезпечення (за мінусом витрат, пов'язаних з реалізацією застави), який припадає на період t;

k – коефіцієнт ліквідності окремого забезпечення залежить від групи забезпечення;

d – щоденна ефективна ставка відсотка.

Банк розраховує майбутній грошовий потік від реалізації забезпечення, виходячи з таких строків:

- 1) гарантії – 90 днів;
- 2) майнові права на грошові кошти – 10 днів;
- 3) майно – 90 днів.

Банком враховуються суми витрат, пов'язаних із реалізацією застави, в розмірі 0,01 від вартості застави майнових прав на грошові кошти, 0,1 від вартості застави майна [2].

Наприклад, балансова вартість кредиту складає 100 000 грн, вартість забезпечення – 100 000 грн.

Коефіцієнт ліквідності забезпечення становить 50 % (за Постановою НБУ № 279), а коефіцієнт резервування за кредитом – 0,05.

Строк: 6 місяців погашенням кредиту з сплатою в кінці строку погашення кредиту, 20 % річних під заставу майна, коефіцієнт ліквідності якого 0,6 (за постановою НБУ № 23), строк реалізації 90 днів, сума витрат, пов'язаних із реалізацією застави до 0,1 від вартості застави майна.

Згідно зі старим розрахунком сума резерву буде складати:

$$Рк = (100\ 000 - 100\ 000 \times 0,5) \times 0,05 = 2\ 500 \text{ грн.}$$

Слід використати нову формулу, запропоновану постановою № 23.

Для визначення (ТВк) спочатку:

1. Визначити, що ПРкз – показник ризику кредиту за даними фінансової звітності (баланс та форма 2) в діапазоні від 0,01 до 1,0.

2. Припустити, що кредит надано боржнику-юридичній особі, яка віднесена до класу 5, має добрий стан обслуговування боргу, категорія якості кредиту визначається за другим класом (II) і значення показника ризику кредиту (ПРкз) становить 0,2.

$$ТВз = (100\ 000,00 \text{ грн} \times 0,6) - (100\ 000,00 \text{ грн} \times 0,1) = 50\ 000 \text{ грн.}$$

Теперішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за кредитом (ТВк) наведена в таблиці.

Теперішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за кредитом

t	місяці	кредит	%	CF	1 – ПРкз	CF x (1 – ПРкз)	(1 + d)	T _{та}
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	січень		1 722	1 722	0,80	1 378	1,13	1 222,59
2	лютий		1 556	1 556	0,80	1 244	1,27	979,90
3	березень		1 722	1 722	0,80	1 378	1,43	962,69
4	квітень		1 667	1 667	0,80	1 333	1,61	826,70

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	травень		1 722	1 722	0,80	1 378	1,82	758,04
6	червень	100 000	1 667	101 667	0,80	81 333	2,05	39 708,39
7	липень		0	0	0,80	0	2,31	0,00
8	серпень		0	0	0,80	0	2,60	0,00
9	вересень	50 000	0	0	0,80	0	2,93	17 065,00

Загальна вартість T_{ва} становить 61 523,31 грн.

$$P_{\text{нд}} = B_{\text{вк}} - T_{\text{вк}} = 100\,000,00 \text{ грн} - 61\,523,31 \text{ грн} = 38\,476,7 \text{ грн.}$$

З наведеного прикладу видно, що за однакових умов надання кредиту сума резерву різна, а другий розрахунок є більш складним.

Резерв для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків є спеціальним резервом, необхідність формування якого обумовлена кредитними ризиками.

Більш складний розрахунок розміру резервів за кредитними операціями забезпечує більш точну суму фактичного ризику за кредитними операціями, чим сприяє підвищенню ліквідності та стабільності банку.

У зв'язку з новизною даної теми, вона є доволі актуальною і повинна розглядатись вченими-економістами України. На сьогоднішній день у банках України створені програми, які дозволяють автоматично розраховувати суми резервів, знімаючи дані для розрахунків прямо з операційних систем банку, в якому надано кредит. Але для проведення аудиту та контролю за правильністю розрахунків є значні складнощі. Крім того, підвищення розміру резервів знижує доходи банку, зменшує суми оподаткування, відволікає кошти з обороту. Тому в інтересах кожного банку є потрібність розібратись з існуючим порядком з метою зменшення своїх можливих втрат.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Постанова Правління Національного банку України від 6 липня 2000 року № 279 зі змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 170 від 31 травня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4695.html. – Назва з екрану. 2. Постанова Правління Національного банку України від 25 січня 2012 року № 23 зі змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 499 від 30 листопада 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4695.html. – Назва з екрану.